

**КАТАЛОЗИ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ
– ИСТОРИЈА И ТЕОРИЈА КАТАЛОГА**

СВЕТЛАНА ЈАНЧИЋ, АНА САВИЋ, КАТАЛОЗИ НАРОДНЕ
БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ: ОД ПРВИХ ПОПИСА ФОНДОВА
ДО УЗАЈАМНЕ КАТАЛОШКО-БИБЛИОГРАФСКЕ БАЗЕ
ПОДАТАКА. БЕОГРАД:
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ, 2021.

Тања Тасић

*Народна библиотека Србије,
Београд*

УДК: 017.1(497.11)(049.32)
027.54(497.11)(091)(049.32)

Настављајући континуитет и у сложеним околностима и специфичним условима рада 2021. године, као 26. књигу у оквиру едиције Савремена библиотека, Народна библиотека Србије објавила је монографију ауторки Светлане Јанчић и Ане Савић *Каталози Народне библиотеке Србије: од првих пописа фондова до узајамне каталошко-библиографске базе података*. Историјским и аналитичким приступом у књизи су уобличени систематизована хронологија, развој и опис свих каталога Народне библиотеке Србије, од првих пописа, као нуклеуса каталога, преко лисних и штампаних, до електронског каталога какав данас користимо.

Пописи и каталози хронолошки су представљени у оквиру три целине које, по речима ауторки, „означавају етапе у развоју каталога”¹: 1. *Каталози Народне библиотеке у Београду*; 2. *Лисни и штампани каталози обновљене Библиотеке*; 3. *Каталози Библиотеке у дигиталном окружењу*. Уз то, публикација садржи Увод, Закључак, Прилоге, Изворе и литературу, Регистар личних имена и Рецензију Светлане Мирчов. Као извори података окупљени су: расположива релевантна литература, штампани извори, обимна објављена и необјављен архивска грађа, али и лично искуствено сагледавање појединих етапа уобличавања каталога Библиотеке. Шире посматрано, иако фокусирано на историју и развој каталожке мисли и праксе у Србији, ово издање представља драгоцен допринос општој историји Народе библиотеке Србије и историји развоја домаћег библиотекарства.

У првој целини у *Каталозима Народне библиотеке у Београду* приказани су пописи и штампани каталози Библиотеке од њеног оснивања, односно од првог пописа фонда до 1945. године. Након краћег осврта на оснивање Библиотеке 1832. године и њеног развоја првих година, причу о каталозима ауторке започињу описом првог забележеног пописа фондова из 1845. године који је сачинио др Милован Спасић, чиновник Министарства просвете, на сопствену иницијативу, а по налогу тадашњег министра просвете Јована Стерије Поповића. Ауторке овај и сваки следећи попис или већ формиран каталог подробно описују, износећи податке о обиму, садржају и начину његовог устројства. Овакав поступак омогућава да се проникне у начин размишљања тадашњих креатора каталога, потребе тадашњег друштва, њихове визије и намере. Кроз ретроспективу каталога може да се прати уобличавање каталожких правила, утицај светских каталожких пракси, као и намере да се иностране праксе прилагоде тадашњим домаћим потребама, уз анализу материјалних и кадровских могућности у датом тренутку. Форме каталога овог периода биле су листе, односно пописи, штампани каталози, касније и лисни каталози чији су листићи, 1938. године, већ били обликовани према међународном формату.² Сliku тадашњих каталога употпуњују подаци о званичним прописима, правилницима и законима којима је уређивана ова област, а такав поступак је дословно спроведен и надаље, односно примењен је на сваки појединачан каталог.

Друга целина *Лисни и штампани каталози обновљене Библиотеке* обухвата историјски период од 1945. године до почетка аутоматизације библиотечких каталога, тачније до почетка деведесетих година двадесетог века. Овај период, чија је главна карактеристика развој културних институција и заштита културних добара, одликовао се даљом кодификацијом постојећих и формирањем великог броја нових каталога. Форме у којима су се обра-

---

¹ Јанчић, Светлана, Ана Савић. *Каталози Народне библиотеке Србије* (Београд: Народна Библиотека Србија, 2021), 9.

² Исто, стр. 51.

зовали и развијали каталози Народне библиотеке Србије тога времена су и даље лисни и штампани. Ауторке грађу за ову целину и систематизују, наводећи најпре лисне, а потом и штампане каталоге. Број и врста лисних каталога су огледало организационе структуре Народне библиотеке Србије, прате развој колекција и посебних збирки као и раст фондова. Наведени су сви каталози, било да су јавни или интерни, главни или специјални, као и помоћни информационали инструменти. Пре навођења појединачних каталога, у уводу су изнете дефиниције и историјски развој одређеног каталога у теоријском смислу. Поред главног алфabetског и осталих алфabetских каталога за посебне врсте грађе, наведени су и они који су први пут формирану у овом временском раздобљу. Реч је о предметним и стручним каталозима, као и о топографском и централном каталогу. Ове врсте, за чије формирање су постојале идеје много раније, показане су са заслуженом пажњом јер представљају квалитативан искорак у области каталогизације и класификације у Народној библиотеци Србије. У сегменту посвећеном штампаним каталозима описана су два капитална издавачка подухвата: *Каталог књига на језицима југословенских народа, 1519–1867* и *Каталог књига на језицима југословенских народа, 1868–1972*. Поред тога, дат је преглед штампаних каталога библиотека целина истакнутих појединаца чије се библиотеке целине чувају у Народној библиотеци Србије. У овом делу ауторке се задржавају на теми теоријског утемељења система каталогизације и класификације, те применом каталожких принципа у националним оквирима. Описана је генеза доношења важећих националних правила, усвајање примене међународног стандарда за библиографски опис, усвајање принципа поставке предметног и стручног каталога. На овај начин сагледавају се развојне прилике у библиотекарству и усклађеност каталогизације и предметне и стручне класификације на националном и међународном нивоу као одговор на захтев корисника за вишеаспектним претраживањем библиотечке грађе.

Трећа целина *Каталози Библиотеке у дијигналном окружењу* посвећена је аутоматизацији библиотечког пословања, с акцентом на установљавање и развој електронског каталога, уз историјат овог подухвата, од идеје до реализације. Зачеци аутоматизације библиотечких каталога Народне библиотеке Србије јављају се осамдесетих година двадесетог века. Народна библиотека Србије, као члан *Заједнице југословенских библиотека* започиње овај тимски пројекат с националним библиотекама тадашњих република Југославије с идејом о развоју узајамног електронског каталога. Овај сегмент књиге значајно је сведочење о основној првобитној поставци електронског каталога који је данас у употреби. Поставка је у међувремену надограђена, модификована и техничко-технолошки унапређена у Словенији. Изнете су појединости о историји електронског каталога Народне библиотеке Србије која је обележена прекидом

узајамне каталогизације и њеним реуспостављањем у донекле измењеној форми. Истакнуто је место Народне библиотеке Србије као носиоца узајамне каталогизације Републике Србије. Дат је опис каталожко-библиографске базе података, техничке спецификације, њена структура, начини на који су примењена национална каталожка правила и међународни стандардни библиографски опис, формат за машинску размену библиографских података, врсте претраживања и електронских и штампаних исписа, могућност комуникације са сродним библиографским базама у региону и свету. Пажња је посвећена и сегменту о нормативној контроли као великом искорак у погледу достизања квалитетније универзалне библиографске контроле, као и платформи Српски УДК онлајн, новијем инструменту који знатно олакшава стручну класификацију и подиже квалитет стручног каталога.

Монографија *Кашалози Народне библиотеке Србије* драгоцену је сведочанство развоја Народне библиотеке Србије као институције, али и српске науке и културе. Ова публикација одише свешћу о нераскидивој вези каталога Библиотеке и саме институције, која се огледа у координираном развоју каталога и фондова и унутрашње организације Библиотеке, каталога као подршке у остваривању њене функције, праћења њене набавне политике, доприноса њеном материјалном и статусном положају, као и у многим другим аспектима. Ову публикацију могуће је читати и на друге начине. Њена примена може да буде врло практична и конкретна. Познавање историје развоја појединих каталога или теоријске поставке је врло често од виталне важности за разумевање многих каталожких решења и може да пружи исправан путоказ при доношењу садашњих и будућих стратешких одлука. Стога, она може да се чита од корица до корица, али је у њој могуће трагати и за циљаним податком потребним да се разјасни неко текуће питање. Иако се не може назвати приручником, нити је тако замишљена, може да се уврсти и у приручничку литературу.

Није претерано рећи да је ова сложена тема сасвим природно и очекивано била у фокусу управо ових ауторки. Њихов читав професионални развој и ангажман везан је за каталоге Народне библиотеке Србије, а и саме су пружиле немали допринос њиховом развоју у савремено доба. Зато и не чуди пажња с којом су се посветиле овом истраживању. Публикација је написана разумљивим језиком, врло је сведена и конкретна, уз потпуну примену важеће стручне терминологије. Посебну вредност, али и шарм, чини навођење имена колегиница и колега заслужних за развој појединих каталога и оних који су обележили једно доба. Овај леп гест представља омаж свима колегама који су се бавили или се баве каталогизацијом или класификацијом, тим необичним занимањем које је тешко дочарати онима који нису проникли у њега и које појединца посвећеном њему осуђује на анонимност, без веће прилике за јавно признање.